

Bronisław Turow

Z PRACY ARCHIWÓW CZESKICH

Wyzyskiwanie materiałów archiwalnych do celów naukowych jest zjawiskiem normalnym. Inaczej przedstawia się sprawa, gdy chodzi o szukanie w archiwach materiałów do agitacji politycznej i pracy kulturalno-oświatowej.

Polska Służba Archiwalna tylko sporadycznie przez organizowanie nielicznych (w skali krajowej) wystaw udostępnia swoje zasoby do celów szerokiej popularyzacji. Częściowym wytłumaczeniem tego mankamentu jest fakt niezakończenia prac porządkowo-inwentaryzacyjnych w naszych archiwach.

Nasi południowi sąsiedzi uporali się z porządkowaniem i inwentaryzowaniem materiałów archiwalnych w pięcioleciu 1956—1960. Obecnie mogą przystąpić do tzw. wyższych form pracy archiwalnej, wśród których jedno z naczelných miejsc przeznacza się popularyzacji i wyzyskaniu materiałów archiwalnych do celów pracy politycznej i kulturalno-oświatowej.

Informacje, jak to mają zamiar robić w Czechosłowacji, znajdujemy w artykule Franciszka Proška pt. *Formy a metody využívaní archivního materiálu pro politické a kulturalní osvětové účely* (Sborník archivních prací, r. 1961/62). Generalną próbą tej akcji były dla archiwistów czeskich przygotowania do obchodów 35 Rocznic Powstania Komunistycznej Partii Czechosłowacji w r. 1956 i kilka innych ogólnokrajowych akcji politycznych. Zasadnicze kierunki wyzyskiwania materiałów archiwalnych w działalności politycznej i kulturalno-oświatowej są w Czechosłowacji następujące:

1. Organizowanie historycznych wystaw archiwalnych — gigantycznym przykładem tego typu była Ogólnokrajowa Historyczna Wystawa Archiwalna na Zamku Praskim w r. 1958, którą zobaczyło 800 000 zwiedzających. Wystawy podobnego charakteru zorganizowały również wszystkie czeskie Archiwa Krajowe (odpowiednik naszych Archiwów Wojewódzkich).

2. Organizowanie archiwalnych wystaw tematycznych — przykładem tego typu może być wystawa zorganizowana w 20 rocznicę napaści hitlerowskiej na Czechosłowację pt. *Wywrotowa działalność imperializmu niemieckiego przeciw Czechosłowacji w r. 1959*.

3. Wystawy objażdżowe — odgrywają w akcji popularyzacyjnej w Czechosłowacji bardzo ważną rolę. Wystawy tego rodzaju organizuje się z różnych okazji i w bardzo różnych miejscach (np. z okazji wyborów do Rad Narodowych — w poczekalniach dworców kolejowych, w kinach, w sklepach, w Miejskich Ośrodkach Agitacji itp.).

4. Stałe wystawy w archiwach — ich odbiorcami są wycieczki i osoby korzystające w archiwach z materiałów archiwalnych.

5. Organizowanie tzw. wystaw improwizowanych — w archiwach z okazji roboczych porad zawodowych pracowników służby archiwalnej. Duże usługi oddają tutaj różnego typu gabloty (wiszące, stojące).

Inną formą działalności kulturalno-oświatowej prowadzonej przez archiwa jest akcja edytorska i wydawnicza. Opracowano i wydano szereg publikacji źródłowych, które mają być pomocą w pracy lektorów i prelegentów. Przykładem może być tu publikacja pt. *Za nową i lepszą Pragą*. Jest to wybór materiałów o działalności komunistycznych członków Rady m. Pragi w okresie międzywojennym. Innym typem są publikacje służące ściśle określonym akcjom politycznym (np. kolektywizacja). Tego typu wydawnictwa — to zbiór wyraźnych reprodukcji fotograficznych zaopatrzonych w krótkie teksty propagandowe. Ponadto archiwa wydają sporo broszur i prospektów popularyzujących bogactwo zasobów danego archiwum. Na potrzeby naukowców i pracowników frontu kulturalnego wydają archiwa czeskie tzw. „Przeglądy Archiwalne”. Są to rodzaje tematycznych skorowidzów do zasobu archiwalnego. Przykładem może być rejestr materiałów do rozwoju ruchu postępowej młodzieży w Pierwszej Republice. Ponadto archiwa czeskie są inicjatorami i głównymi redakcjami wielu popularnonaukowych czasopism regionalnych.

Duże znaczenie przypisują czescy archiwiści utrzymywaniu kontaktów z prasą codzienną i tygodniową. Dostarczają jej artykułów, których tematem jest rola i możliwości archiwów w pracy popularyzatorskiej.

Powszechna jest współpraca z radiem, telewizją i filmem. Przykładem mogą być filmy nakręcone na praskiej wystawie archiwalnej na potrzeby Ministerstwa Oświaty. Nie zaniedbuje się również współpracy z radiofonią przewodową i radiowęzłami zakładów pracy.

Ważną rolę spełnia prowadzona przez archiwa działalność odczytowa, przy czym odczyty są ilustrowane pokazem archiwaliów. Nie zaniedbuje się też współpracy ze szkołami i organizacjami młodzieżowymi i pionierskimi. Organizuje się wycieczki do archiwów.

Szeroko zakrojona i oryginalna jest tzw. akcja spotkań, przeprowadzana w bardzo różny sposób. Np. spotkania przy archiwaliach są swobodną pogawędką grupy zebranych osób, której pokazano jakieś ciekawe materiały. Organizowano również w archiwach czeskich spotkania z dziennikarzami i pisarzami dla pokazania im możliwości tematycznych, jakie mogą znaleźć w archiwach.

Wspomnieć również należy o prowadzeniu konsultacji i seminariów dla działaczy kulturalno-oświatowych.

Wyliczyłem tu tylko najważniejsze z form wyszukiwania materiałów archiwalnych stosowanych w Czechosłowacji dla popularyzacji i pracy kulturalno-oświatowej. Podstawowa wartość artykułu Proška leży jednak nie w wyliczeniu tych form, lecz w tym, że podsumowując doświadczenia osiągnięte w każdej z nich wyciąga wnioski do dalszego usprawnienia tej gałęzi działalności archiwów czeskich.

Zdzisław Surman

DZIAŁALNOŚĆ ZAKŁADU HISTORII ŚLĄSKA IH PAN WE WROCŁAWIU W ROKU 1961

Opierając się na zespole złożonym z 10 pracowników (w tym dwu na połowie etatu) i kilku współpracowników wykonujących pewne prace zleczone, Zakład kontynuował nadal swą główną pracę, której rezultatem ma być 5-tomowa *Historia Śląska*.